

Abstract. *The report. In the article «Competence approach in education: the formation of the interactive competence of schoolchildren» written by Grudok-Kostyshko M. presents the analysis of the scientific literature about the expedience implementation in shaping of the dialogue competence of schoolchildren.*

The priority of the development of modern education is the competence approach. Educational activities include the development of competencies. Competence approach involves students acquiring knowledge and skills for proficiency in the language as tools for thinking and communication.

In the article the basic data of the educational paradigm of the competency was proved and analyzed the need of the creation of the interactive competence.

Competence approach is the application of knowledge to solve problems. Key competencies separated as a guide to determine the effectiveness of the educational process in Ukraine, stands educational, social competence in information and communication technology, economics, general cultural, valueological and civil competence. Dialog discursive competence is the invariant of the concept «competence» and «competency» according to the authors (L. Bachmann, F. Batsevych, D. Ivanov, N. Canal, G. Kullahan, G. Mitrofanov, S. Sevynon, Sokolov, D. Haymz, G. Halash etc..). But in dictionaries, encyclopedias there are semantic and structural differences of concepts «competence» and «competency».

The analysis of the psychological and educational literature allows to conclude that competence is the result of integrative education which includes the following components: knowledge, skills, values, critical thinking. The problem of interactive competence was overviewed in the works of Baymatovoyi and Guzel. Interactive competence is the ability to create the dialogue based on the situation, justifying their position and appealing to the thoughts of the opponent.

ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОГО ПЛЮРАЛІЗМУ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

Удк: 378

Варфоломєєва Ю.Ю.

В статті розглянуто поняття плюралізму з точки зору різних різних наукових галузей. Здійснено аналіз міжкультурного плюралізму як педагогічної проблеми та окреслено основні компоненти феномену.

Ключові слова: *плюралізм, політкоректність, рефлексія.*

ФОРМИРОВАНИЕ МЕЖКУЛЬТУРНОГО ПЛЮРАЛИЗМА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ

В статье рассматривается понятие плюрализма с точки зрения ученых разных отраслей науки. Выполнен анализ межкультур-

ного плюралізму как педагогической проблемы и определены компоненты явления.

Ключевые слова: плюрализм, политкорректность, рефлексия.

THE GENERATION OF MULTICULTURAL PLURALISM OF FUTURE TEACHERS

The article deals with the notion of pluralism from the viewpoint of different scientists. Multicultural pluralism as pedagogic issue and its components are under analysis.

Key words: pluralism, political correctness, human self-reflection.

Постановка проблеми. У сучасну епоху переходу Української держави на новий виток розвитку в умовах зміни цінностей, норм, цілей суспільства, зростання освітньої та професійної мобільності людей, активність у сферах, пов'язаних з міжкультурною взаємодією і комунікацією виступають характерною ознакою нашого соціуму. Саме в умовах глобалізації освіти в Україні гостро постають питання формування толерантного ставлення до представників інших культур та етнічних груп. На цьому підґрунті поступово сформувався інтерес дослідників до проблем міжкультурної взаємодії.

Практика свідчить, що студенти не володіють обізнаністю, раціональними прийомами в сфері формування міжкультурного плюралізму, а їх теоретичні і методичні знання відносно цього феномену є безсистемними. Таким чином, у сучасних умовах забезпечення навчального процесу проблема формування міжкультурного плюралізму майбутнього педагога є актуальною і значущою. Розробка гуманістичної концепції освіти, прагнення до пошуку нових методів навчання, міжкультурного порозуміння викликає інтерес науково-педагогічної думки.

Мета статті – проаналізувати феномен «міжкультурний плюралізм» як інтегральне утворення, його сутність і структуру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій виявив, що попри зацікавленість науковців проблематикою плюралізму, спеціальних досліджень з проблем міжкультурного плюралізму не існує. Тому ми здійснили спробу розглянути цю категорію в різних напрямках. Явище плюралізму в різні часи досліджували філософи – А. Камю, Б. Паскаль, Б. Спіноза, Л.Н. Столович, М. Кастійо, Дж. Ролз та ін., психологи – Л.С. Виготський, Є. Девіс, С.Д. Смірнов та ін.

Окремі аспекти цієї проблеми відображені в працях Т. Адорно, В.П. Бахтіна, Т.М. Донець, Д. Мацумото; у педагогічній теорії – в працях Є.В. Бондаревської, М. Гібсон, Г.Д. Дмитрієва, Г.У. Солдатової та ін.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі, коли відбуваються процеси інтеграції і суспільства і держави, особливо на прикладі об'єднаної Європи, важливим виступає завдання формування міжкультурного плюралізму. І вирішувати це завдання належить сучасному поколінню педагогів. Але, поперше, необхідно з'ясувати, що таке плюралізм і чи коректно вживати цю дефініцію в педагогічному контексті.

Довідкова література трактує плюралізм, як багатогранність і свободу поглядів, ідей, форм діяльності; переконання, що люди, приналежні до різних

соціальних класів, релігій, націй повинні існувати поспіль в межах суспільства [9].

На нашу думку, найбільш точним є визначення з позиції психології: плюралізм означає виявлення в діяльності та спілкуванні широкого спектру думок, орієнтацій, багатоваріантності оцінок, що висловлюються індивідами відносно значущих для них ситуацій. В плюралізмі виявляється соціальна активність особистості, її потреба у відстоюванні власної позиції, спроможність до рефлексії, терпимість до думок інших. Найчастіше плюралізм можна помітити при прийнятті групових рішень і в груповій дискусії, особливо за умови спільної творчої діяльності. Плюралізм – важлива ознака конструктивності спілкування, ефективної міжособистісної взаємодії; він є обов'язковою умовою прилюдності, демократизації і нового мислення. Плюралізм несумісний з тоталітарним мисленням та авторитарним керівництвом [5].

З точки зору філософів, плюралізм знаходить свої витоки ще за часів давньогрецької софістики. Зазначається, що софісти першими розробили і застосували принцип плюралізму поглядів. Вислів Протагора «людина є мірою всіх речей» є яскравим вираженням софістського плюралізму.

Л.Н. Столович стверджує, що плюралізм – це системне поняття, яке означає прагнення осягнути цілісний предмет пізнання в його багатогранності, в системній єдності всіх його сторін. Науковець вбачає в плюралізмі інтелектуальний демократизм, який передбачає толерантність, терпимість до інакомислячого. Автор вважає, що головне в плюралізмі – це поєднання різних компонентів і принципів на єдиному підґрунті для їх існування [6].

Актуальним є трактування Б. Нікіфорової щодо права на вільний вибір релігії та віри: релігійний плюралізм – визнання факту існування різних релігій і форм висловлювання релігійних почуттів. Науковець вважає, що засобом реалізації плюралізму є комунікація, діалог з іншими точками зору, можливість порозумітися з іншими позиціями і подивитись на себе з точки зору «іншого» [4].

Говорячи про свободу слова, яка стала невід'ємною ознакою сучасного суспільства, неможливо не визнати той факт, що вона ґрунтується саме на плюралізмі поглядів і оцінок. Сьогодні науковці вважають, що проблема плюралізму має низку аспектів, серед яких мають перевагу політичний, економічний, естетичний, онтологічний та ін. Досліджуваний феномен виконує роль загального світоглядного принципу, що регулює відносини в різних галузях соціального життя.

Незважаючи на позитивний потенціал плюралістичної ідеї, існує суперечність між свободою мислення та формуванням масової свідомості, яка передбачає підпорядкованість особистісного мислення загальному стандарту. Тому для дослідників проблема формування нестандартного, самостійного мислення в рамках плюралістичної картини світу є актуальною як в практичному, так і в теоретичному значенні.

М.А. Шестакова зазначає, що оскільки плюралізм є протилежністю догматизму, він стверджує первісну множинність цінностей та відсутність істини, що є єдиною для всіх. У цьому значенні принцип плюралізму передбачає рівність, що пояснює рівняння в правах різних, навіть протилежних тверджень, оцінок та концепцій. Філософ вважає, що принцип плюралізму спирається на дві ідеї рівності – негативну і позитивну. Негативна вбачає рівність

в безправності цінностей, де жодна не висловлює істини. Позитивна ідея плюралізму передбачає рівність думок і поглядів та право на їх існування [8].

В якості необхідної умови формування міжкультурного плюралізму ряд науковців (М. Кастійо, К.С. Шаров) пропонують термін «політкоректність», як стиль суспільної комунікації і державного устрою, за якого належним чином забезпечуються права меншостей (релігійних, культурних, етнічних, расових та ін.) для рівноправного розвитку і участі в житті суспільства. Зазначається, що громадська ідеологія, а саме ідеологія політкоректності, закликає до рішення проблем з позиції плюралізму, що є основою техніки комунікації в якості методики гармонійного співіснування в суспільстві. Плюралізм виражає прагнення до порозуміння, яке будується на непорозуміннях, тенденцію до примирення різних стихійно створених вірувань та звичаїв [2,7].

Необхідно відзначити, що стосовно педагогічної діяльності часто застосовується термін «полікультурна освіта». Основоположні ідеї теорії полікультурної освіти були висвітлені ще Я. А. Коменським. Він заснував програму універсального виховання, основою якої виступав процес формування вмій у людини з дитинства жити в злагоді з іншими, виконувати взаємні обов'язки, поважати та любити людей [3].

У 1981 році американський дослідник Джеймс Бенке запропонував концепцію полікультурної освіти, яка стала популярною у всьому світі. Згідно з дослідженнями Бенке, полікультурна освіта досягає поставленої мети лише за умови поваги до принципу різноманітності. Етнічна різноманітність повинна враховуватись постійно. Вчений вважає, що всі учні повинні мати вільний доступ до достовірних історичних джерел, що сприятиме створенню атмосфери, пронизаної духом плюралізму. Він наполягає на тому, щоб етнічний плюралізм був присутній не лише в процесі навчання, а також у позаурочному житті школярів. За концепцією Бенке, школи повинні проводити програми підготовки та перепідготовки вчителів, для того, щоб допомогти педагогам проаналізувати їх ставлення до своїх та чужих етнічних груп, розширити знання про ці групи та набути необхідних знань для викладання в умовах мультиетнічного середовища [10].

На сучасному етапі розвитку Української держави проблема формування міжкультурного плюралізму майбутніх педагогів є особливо значущою. Історично склалося, що на території України проживають люди з різною культурною та ментальною спадщиною. Ми бачимо, що громадяни одної країни можуть мати різні культурні традиції, релігійні та політичні переконання. Тому зараз питання міжкультурного плюралізму є необхідною умовою для взаєморозуміння, мирного співіснування, збереження цілісності суспільства і держави.

Ми вважаємо, що міжкультурний плюралізм є невід'ємною частиною полікультурної освіти. Полікультурна спрямованість освіти ставить за мету розвиток особистості, яка має цілісне світосприйняття, тобто особистості, яка має активну громадянську позицію, здатна до самоаналізу, володіє власною точкою зору і визнає існування думок інших. Через засвоєння знань про культуру, традиції та історію не тільки зарубіжних країн, але і рідного краю майбутній учитель адаптується до адекватного усвідомлення міжкультурного середовища. Педагог, в якого сформований міжкультурний плюралізм, може донести до учнів ідею, що маючи власний світогляд, переконання чи досвід, незалеж-

но від мови, якою ми спілкуємось, релігії, яку сповідуємо ми маємо поважати і сприймати іншого, не схожого на нас, і кожен має право на вільне висловлювання своєї позиції.

Міжкультурний плюралізм ми розуміємо як інтегральне утворення, що характеризується здатністю здійснювати педагогічну діяльність на підґрунті соціальної активності, рефлексії, конструктивної комунікації, принципу толерантності, прийняття багатогранності культурних цінностей всіх учасників навчально-виховного процесу.

У проблемі формування міжкультурного плюралізму майбутніх вчителів ми розглядали наступні компоненти: рефлексивний, когнітивно-діяльнісний та особистісний.

Як відомо, феномен рефлексії пов'язаний з процесом пізнання, а тому дозволяє ефективно вирішувати низку особистісних та педагогічних завдань.

Як складова міжкультурного плюралізму рефлексія дає можливість оцінити та усвідомити кожному учаснику навчально-виховного процесу не тільки свої здібності та особливості але й зрозуміти як вони сприймаються оточуючими людьми [1].

Невід'ємними складовими рефлексивного компоненту є самоідентифікація та самооцінка. Таким чином, у процесі формування міжкультурного плюралізму майбутній учитель має потребу в самопізнанні, здатний виявити вставлення до самого себе та інших, визначити життєві та професійні пріоритети, переосмислити власний досвід, розвивати комунікативність, терпимість, самокритичність.

Змістом когнітивно-діялісного компоненту досліджуваного конструкту, на нашу думку, є :

- наявність знань про культуру рідної держави та культурні особливості інших країн, особливості менталітету різних народів;
- наявність знань культури поведінки відповідно до міжкультурного спілкування;
- усвідомлення культурної та етнічної різноманітності всіх учасників навчально-виховного процесу;
- вміння та навички з міжкультурної комунікації та професійного вирішення конфліктних ситуацій при міжкультурному спілкуванні.

У формуванні міжкультурного плюралізму важливе місце посідають особистісні якості майбутнього вчителя, від наявності яких залежить якість функціонування майбутнього педагога в міжкультурному просторі.

На нашу думку, характерними показниками особистісного компоненту досліджуваного феномену є: толерантність, емпатійність, гнучкість мислення, ініціативність.

Висновки.

Таким чином, аналіз літератури з проблеми міжкультурного плюралізму дає можливість зробити висновок, що немає єдиної точки зору на визначення цього конструкту як соціального та особистісного феномену.

Плюралізм сприяє врівноваженню різних суб'єктів соціуму в правах, думках, концепціях, оцінках; прагненню до етичного, культурного та соціального різноманіття. Сформований міжкультурний плюралізм означає, що майбутній учитель забезпечує процес порозуміння, балансування та взаємопова-

ги між студентами, завдяки якому студент має змогу розвиватися як особистість і набувати свободи: мислення, висловлювання, переконань; свободи відчувати і бути собою, зберігаючи особливості свого менталітету.

Вважаємо, що педагог, в якого сформований міжкультурний плюралізм здатний створити доброзичливу атмосферу довіри, толерантності, емпатії, взаємоповаги, турботи, а також готовий долати бар'єри в спілкуванні і навчити цього своїх учнів. На нашу думку, саме це є запорукою підґрунтя, на якому може міцно стояти і розвиватися як окрема людина-громадянин, так і держава в цілому.

Необхідно зазначити, що для ефективного формування міжкультурного плюралізму необхідне інтегративне освітнє середовище, в якому відбуваються культурно значущі події. В такому середовищі необхідно створення умов для залучення до загальнолюдських та етнічних цінностей, а також для підготовки існування в полікультурному просторі.

Список використаних джерел та літератури:

1. Зосименко О.В. Рефлексивний компонент як важлива складова ефективної організації проектної діяльності майбутніх педагогів [Електронний ресурс] : електронний архів наукових публікацій Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. – 2008. – Режим доступу: <http://www.readera.org/article/10115573.html>
2. Кастильо М. Понятие плюрализма и этика коммуникации // Философские науки. – 2013. – № 11. – С. 134-144.
3. Коменский Я.А. Избранные педагогические сочинения // Я.А. Коменский. – М. : Педагогика, 1982. – Т. 2. – 383 с.
4. Никифорова Б. Религиозный плюрализм: локальное измерение глобального процесса // Философские науки. – 2006. – № 6. – С. 45-60.
5. Психология: словарь / под общ. ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского. – 2-е изд., испр. и доп. – М. : Политиздат, 1990. – 494 с.
6. Столович Л.Н. Плюралистичность в русской философии // Философские науки. – 2012. – № 9. – С. 55-68.
7. Шаров К.С. На темной стороне политкорректности: гендерно-нейтральный новояз. // Вопросы философии. – 2010.
8. Шестакова М.А. Индивидуальное мышление в контексте принципа плюрализма // Вестн. моск. ун-та. Сер. 7. Философия. – 2005. – № 4. – С. 3-18.
9. Энциклопедия эпистемологии и философии науки / [гл.ред. Касавин И.Т.]. – М. : «Канон +» РООИ «Реабилитация», 2009. – 1248 с.
10. Banks, J. A. Shaping the future of multicultural education. The Journal of Negro Education 48 (Summer), 1979. – P. 237–252.

THE GENERATION OF MULTICULTURAL PLURALISM FOR FUTURE TEACHERS

Varfolomicieva Iuliia

Abstract. Nowadays in contemporary society the issue of the generation of multicultural pluralism for future teachers is very significant. With the development of society integration of the educational system of Ukraine into European Union, the problem of tolerance to the representatives of different cultural and ethnic groups is investigated.

Ukrainian and foreign scholars investigate different aspects of the generation of multicultural pluralism for future teachers. But contemporary pedagogic science still lacks of specific research for this subject. That is why we made an attempt to analyze the phenomenon “multicultural pluralism” and identify its point and structure.

So we made a conclusion that multicultural pluralism is integral unit which is denoted by following factors: human self-reflection, social activity, tolerance and adaptation to versatility of cultural and ethnic values of the students. According to its structure we can consider: human self-reflection component, cognitive activity component and personal component.

УДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМ І МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

УДК 378.011.3

Коломієць А. М., Мала Ю. В.

Статтю присвячено дослідженню проблеми підготовки майбутніх фахівців, зокрема розвитку особистісних і професійно значущих якостей шляхом використання особистісно зорієнтованих технологій.

Визначені особливості та розроблені концептуальні положення і методика впровадження інноваційних методів і технологій у підготовку майбутніх фахівців. Доведено, що в підготовці фахівців не можна обмежуватися лише однією педагогічною технологією. Розкрито сутнісні характеристики інноваційних методів і технологій навчання в умовах вищої школи. Визначено найбільш ефективні у підготовці майбутніх фахівців технології навчання. Представлені авторські підходи та методичні рекомендації щодо застосування інноваційних методів і технологій у вищій школі.

Ключові слова: вища освіта, вища школа, особистісно зорієнтоване навчання, інноваційні педагогічні технології, розвиток особистості.

Статья посвящена исследованию проблемы подготовки будущих специалистов, в частности развития личностных и профессионально значимых качеств путем использования личностно ориентированных технологий.

Определены особенности и разработаны концептуальные положения и методика внедрения инновационных методов и технологий в подготовку будущих специалистов. Доказано, что в подготовке специалистов нельзя ограничиваться только одной педагогической технологией. Раскрыты существенные характеристики инновационных методов и технологий обучения в условиях высшей школы. Определены наиболее эффективные в подготовке будущих специалистов технологии обучения. Представлены авторские подходы и методические рекомендации по использованию инновационных методов и технологий в высшей школе.